

UCHWAŁA NR XXXV/259/2014
RADY GMINY GRODZIEC

z dnia 15 maja 2014 r.

w sprawie przyjęcia „ Programu opieki nad zabytkami Gminy Grodziec na lata 2014 – 2017”.

Na podstawie art.18 ust.2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013r. poz. 594) oraz art. 87 ust.3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Grodziec uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „ Program opieki nad zabytkami dla Gminy Grodziec na lata 2014 – 2017”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Grodziec.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

Maria Piniecka

Uzasadnienie

do Uchwały nr XXXV/259/2014 Rady Gminy Grodziec z dnia 15 maja 2014 roku w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami Gminy Grodziec na lata 2014 - 2017 Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r, nr 162, poz.1568 z póź. zm.) nakłada na wójta obowiązek sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1). Opracowany program. wymaga uzyskania pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków i jego przyjęcia przez radę gminy (87 ust. 3). Gmina Grodziec zleciła wykonanie przedmiotowego opracowania, którego celem było ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Program opieki nad zabytkami Gminy Grodziec na lata 2014 – 2017, zgodnie z pismem z dnia 07.04.2014r.uzyskał pozytywną opinię Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. W związku z powyższym, spełnione zostały wszystkie wymogi dotyczące opracowania i uzyskania opinii właściwego organu. Mając na uwadze prawidłową realizację ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przyjęcie uchwały według przedłożonego projektu uważa się za uzasadnione. Przewodnicząca Rady Gminy Maria Pieniecka

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GRODZIEC NA LATA 2014-2017

GRODZIEC 2013

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru

zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych
 - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*
- 4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
 - 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych
 - 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych
- 6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków
- 6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Grodziec jest gminą wiejską, położoną w południowo-zachodniej części powiatu konińskiego, w południowo - wschodniej części województwa wielkopolskiego. Grodziec, siedziba władz samorządowych i zarazem centrum usługowo – handlowe, położony jest w odległości ok. 30 km od stolicy powiatu - miasta Konina, przy drodze wojewódzkiej nr 443 Tuliszków – Jarocin.

Powierzchnia gminy zajmuje obszar 117,82 km², co stanowi 7,46% powierzchni powiatu. Użytki rolne obejmują 56% powierzchni gminy, stąd jej funkcją wiodącą jest rolnictwo, natomiast tereny leśne z przewagą lasów sosnowych ok. 37,2% i jest to największa lesistość wśród gmin powiatu konińskiego (15,5%), a także wyższa od wskaźnika lesistości dla kraju (29,2%), zaś ok. 7% zajmują tereny pozostałe (zurbanizowane, wody itp.). Lasy, na terenie których nadleśnictwo Grodziec utworzyło ważny dla gminy Ośrodek Edukacji Leśnej, swoim zasięgiem obejmują głównie tereny zachodniej części gminy i leżą w obrębie „Pyzdrowskiego Obszaru Krajobrazu Chronionego”.

Gmina Grodziec, wg danych GUS z 2011 r., zamieszkiwana jest przez 5288 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 45 M/km². Strukturę osadniczą tworzy 18 wsi sołeckich: Biała, Biała Kolonia, Biskupice, Bystrzyca, Czarnybród, Grodziec, Janów, Junno, Królików, Królików Czwarty, Łądek, Łagiewniki, Nowe Grądy, Stary Borowiec, Stara Ciświca, Stare Grądy, Wielolęka, Zaguźnica, obejmujących 31 miejscowości. Obok Grodzca największą ilość mieszkańców mają miejscowości: Królików, Biała, Łagiewniki, Łądek, Biskupice.

Gmina Grodziec sąsiaduje z gminami należącymi administracyjnie do czterech powiatów: Blizanów i Stawiszyn z powiatu kaliskiego, Chocz i Gizałki z powiatu pleszewskiego, Rychwał i Rzgów z powiatu konińskiego oraz Zagórów w powiecie słupeckim.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o długości

ogółem ok. 138 km, cztery odcinki dróg powiatowych o łącznej długości blisko 24 km, przez jej tereny wiedzie też droga wojewódzka nr 443 Tuliszków – Rychwał - Jarocin, która biegnie ze wschodu na zachód, o długości ok. 10 km. Gmina ma dogodny dojazd do międzynarodowych szlaków komunikacyjnych położonych w powiecie, w odległości ok. 25 - 30 km od Grodzca: trasy kolejowej E20 w Koninie i drogowej A2 relacji Berlin – Warszawa – Moskwa, ze zjazdem w Modle Królewskiej, gm. Stare Miasto.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Polski wg Jerzego Kondrackiego, Gmina Grodziec należy do makroregionu Niziny Południowo- wielkopolskiej, mezoregionu Równiny Rychwańskiej, która stanowi część Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej. Rzeźba terenu została ukształtowana w plejstocenie i obejmuje równiny dennomorenowe, zalegające na wysokości od 100 do 110 m n.p.m., z licznymi pagórkami wydmowymi na przemian z terenami podmokłymi. Obszar gminy położony jest w dorzeczu Warty. Jej lewobrzeżny dopływ Czarna Struga, nad którą leży Grodziec, jest główną rzeką gminy.

Gmina Grodziec jest uboga w surowce mineralne. Wśród udokumentowanych na jej terenie zasobów występują: węgiel brunatny zalegający w złożu „Piaski”, które położone jest na pograniczu gmin: Grodziec, Rzgów, Rychwał i Zagórów. Złoże to zalega m.in. w rejonie wsi Aleksandrówek w północnej części gminy Grodziec, przylegając do pola „Kuchary Kościelne” w gminie Rychwał. Złoże nie jest obecnie eksploatowane, znajduje się w planach inwestycyjnych Kopalni Węgla Brunatnego „Konin”. Poza węglem brunatnym występują złoża torfów i gytii, znajdujące się w okolicach miejscowości Łagiewniki, Ciświca Stara oraz w dolinie rzeki Czarna Struga, określane jako złoże „Ciświca Stara”. Natomiast za obszary perspektywiczne występowania kruszywa naturalnego uznano tereny położone na wschód od miejscowości Biała oraz Królików.

Ślady osadnictwa na terenie gminy sięgają epok prehistorycznych - mezolitu i neolitu. Znaczący wzrost zaludnienia następował od wczesnego średniowiecza. Właśnie średniowieczną metrykę mają najstarsze osady,

np. o Królikowie wspominają źródła historyczne z 1333 roku. Miejscowość była siedzibą rodową Zarembów, wybitnego rodu znanego już od połowy XIII wieku, a w XV w. posiadała status miasta. Podczas największych w dziejach Wielkopolski buntów chłopskich w 1651 r. zebrało się w okolicznych lasach ok. 2000 chłopów, którzy pod wodzą Piotra Grzybowskiego podejmowali napady zbrojne na okoliczne majątki, dopóki zgrupowania buntowników nie rozbito, a ich przywódców stracono. Średniowieczna osada Grodziec stanowiła własność szlachecką rodu Grodzieckich i pierwszy raz wzmiankowana była w dokumentach w 1394 r. Na przełomie XVI/XVII wieku Grodzieccy herbu Dryja należeli do grona światlejszej szlachty dawnego powiatu konińskiego. Wg legendy istniał tutaj zamek, który w czasie najazdu szwedzkiego w XVII wieku trzykrotnie dzielnie odpierał ataki, aż został zdobyty podstępem, a właściciele zginęli męczeńską śmiercią. Symbole związane z tym zdarzeniem znajdują się w herbie gminy. W drugiej połowie XVII w. była tu kuźnica – niewielki warsztat hutniczy z dymarką służącą do wytopu żelaza z rudy darniowej, której pokłady były eksploatowane jeszcze po II wojnie światowej. W wyniku II rozbioru Polski w 1793 roku Grodziec trafił pod panowanie pruskie. W latach 1807 – 1815 włączony został do utworzonego przez Napoleona Księstwa Warszawskiego, później znalazł się w Królestwie Polskim, guberni kaliskiej, pod zaborem rosyjskim. Po wybuchu II wojny światowej okupant włączył tereny gminy do tzw. Kraju Warty. Mieszkańcy byli wysiedlani do Generalnej Guberni i na roboty przymusowe do Niemiec oraz w wieloraki sposób represjonowani. Latem 1940 r. hitlerowcy utworzyli tutaj getto dla ludności pochodzenia żydowskiego z ówczesnego powiatu konińskiego, później - na przełomie 1942/1943 r. - utworzyli też obóz pracy dla Żydów. Większość z nich, jeśli nie wszyscy, została w różnym czasie zgładzona. Tutejsze lasy były w 1944 r. terenem działania radziecko-polskich grup zwiadowczych, z którymi współpracowała tutejsza ludność. Punkty kontaktowe zwiadowców znajdowały się m.in. w Białobłotach, Ciświcy Starej, Grodźcu i Łądku. Podczas wyzwiania tych terenów spod okupacji przez wojska polskie i radzieckie pod koniec stycznia 1945 r., śmierć poniósł komendant jednostki partyzanckiej Bogumił Simon, mieszkaniec wsi Lipice. Po

wyzwoleniu rozpoczął się nowy etap przemian społeczno gospodarczych. Gmina Grodziec w latach 1975 - 1998 administracyjnie należała do województwa konińskiego.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Grodziec na lata 2014-2017* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora

zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),

- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości

krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności województwa” określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,
- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie,

historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkości zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajobrazu i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,
- kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,

- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

W rozdz. 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanym środowiskach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka.

Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania regionalnej specyfiki. Na terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,
- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,

- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewaloryzacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W rozdz. 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwary, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W „Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim” na lata 2007-2013, przyjętej przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr X/103/07 z dnia 25 czerwca 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 z dnia 28 października 2013 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013-2016.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do

rejestru zabytków należą:

BISKUPICE

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., ok. 1820, rozbud. k. XIX,

Rejestr zabytków: A-328/70 z dn. 21 maja 1984 r.

b. oficyna, mur., 1 poł. XIX,

Rejestr zabytków: A-329/71 z dn. 21 maja 1984 r.

c. park, 1 poł. XIX.

Rejestr zabytków: A-328/70 z dn. 21 maja 1984 r.

d. gorzelnia, ob. dom nr 56, mur., poł. XIX,

Rejestr zabytków: A-329/71 z dn. 21 maja 1984 r.

GRODZIEC

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. WOJCIECHA:

a. kościół, mur., 1893-1900,

Rejestr zabytków: A-311/53 z dn. 14 maja 1984 r.

b. plebania, mur., k. XIX,

Rejestr zabytków: A-311/53 z dnia 14 maja 1984 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. „stary” pałac, mur., 1639, przebud. 1785, rozbud. 1800,

Rejestr zabytków: A-23/336 z dn. 22 stycznia 1949 r.

b. „nowy” pałac, mur., ok. 1800,

Rejestr zabytków: A-137/732 z dn. 12 września 1969 r.

c. park, ok. poł. XVIII.

Rejestr zabytków: A-16/36 z dn. 27 listopada 1948 r.

HUTA STARA

DOM NR 5, drew., XVIII/XIX – nie istnieje

Rejestr zabytków: A-371/113 z dn. 10 grudnia 1984 r.

KRÓLIKÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:

a. kościół, mur., XV, przebud. 1763-1804, 1846, 1863,

Rejestr zabytków: A-74/57 z dn. 5 lutego 1965 r.

b. mur cmentarny, mur., 2 poł. XIX,

Rejestr zabytków: A-74/57 z dn. 5 lutego 1965 r.

c. dwie lipy (zarejestrowane również jako pomniki przyrody; jedna nie

istnieje),

Rejestr zabytków: A-35 z dn. 13 grudnia 1948 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BIAŁA

ZAGRODA NR 22:

- a. dom, glin., pocz. XX,
- b. stodoła, drew., pocz. XX.

BISKUPICE

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, mur., ok. 1820, rozbud. k. XIX,
- b. oficyna, mur., 1 poł. XIX,
- c. park, 1 poł. XIX.
- d. gorzelnia, ob. dom nr 56, mur., poł. XIX,
- e. magazyn spirytusu, ob. dom nr 55, mur., poł. XIX,
- f. ośmiorak nr 57 A, mur., 2 poł. XIX,
- g. ośmiorak nr 57 B, mur., 2 poł. XIX w.

GRODZIEC

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. WOJCIECHA:

- a. kościół, mur., 1893-1900,
- b. dzwonnica, mur., k. XIX,
- c. kostnica, mur., pocz. XX,
- d. plebania, mur., k. XIX,
- e. cmentarz, XVIII, przekształcony ok. 1893.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO:

- a. kościół, mur., 2 poł. XIX,
- b. pastorówka, mur., 2 poł. XIX.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. 1870.

KAPLICZKA, mur., XIX/XX.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

- a. „stary” pałac, mur., 1639, przebud. 1785, rozbud. 1800,
- b. „nowy” pałac, mur., ok. 1800,

- c. romantyczne ruiny, mur., 1 poł. XIX,
- d. gorzelnia, mur., 1830,
- e. park, ok. poł. XVIII.

ul. Główna

- DOM NR 1, drew., ok. poł. XIX.
- DOM NR 7, mur., pocz. XX.
- DOM NR 9, mur., pocz. XX.
- DOM NR 13, mur., pocz. XX.
- DOM NR 15, mur., pocz. XX.
- DOM NR 17, mur., pocz. XX.
- DOM NR 22, mur., pocz. XX.

ul. Wiejska

- DOM NR 9, drew., 1 ćw. XX.

JANÓW

- KAPLICZKA, mur., 1946.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. cielętnik, mur., 2 poł. XIX,
- b. obora, mur., 2 poł. XIX,
- c. owczarnia, mur., 2 poł. XIX,
- d. stodoła, mur., 2 poł. XIX.

KONARY

- CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, k. XIX.

KRÓLIKÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:

- a. kościół, mur., XV, przebud. 1763-1804, 1846, 1863,
- b. mur cmentarny, mur., 2 poł. XIX,
- c. dzwonnica, mur., 1865,
- d. plebania, mur., ok. 1930.

- CMENTARZ PAR. RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX.

- DOM NR 42, drew., pocz. XX.
- DOM NR 50, drew., 1890.
- DOM NR 56, drew., pocz. XX.
- DOM NR 79, mur., pocz. XX.

KRÓLIKÓW CZWARTY

KAPLICZKA, mur., ok. poł. XX.

ŁAGIEWNIKI

KAPLICZKA, mur., pocz. XX.

NOWE GRĄDY

SZKOŁA, ob. dom nr 26, mur., k. XIX.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 22, drew., 1934.

DOM NR 22 a, drew., k. XIX.

DOM NR 24, drew., ok. poł. XIX.

ZAGRODA NR 25:

a. dom, glin., ok. poł. XIX,

b. stodoła, drew., 2 poł. XIX.

STARE GRĄDY

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, k. XIX.

DOM NR 6, glin., ok. poł. XIX.

ZAGRODA NR 19:

a. dom, drew., pocz. XX,

b. stodoła, drew., pocz. XX.

STARY BOROWIEC

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, XIX/XX.

DOM NR 29, drew, XIX/XX.

DOM NR 30, glin., 1 ćw. XX.

DOM NR 31, drew., ok. poł. XX.

DOM NR 37, drew., XIX/XX.

STARY TARTAK

DOM NR 1, drew., k. XIX.

WIELOŁĘKA

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, k. XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Do rejestru zabytków ruchomych wpisane jest wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. św. Michała Archaniola w Królikowie; *rejestr zabytków Nr B-106/52 na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora*

Zabytków z dnia 25 września 1996 r. (16 pozycji). W skład wyposażenia i wystroju wchodzi m.in. XVIII-wieczne, rokokowe ołtarze, ambona, polichromia, gotycka chrzcielnica, neobarokowy chór muzyczny z k. XIX w.

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Grodziec nie występują układy urbanistyczne i ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono też parków kulturowych.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki założone w stylu krajobrazowym w Biskupicach i Grodźcu.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Grodziec znajdują się dwa stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Są to interesujące, dobrze zachowane przykłady budownictwa obronnego:

1. gródek stożkowaty w miejscowości Biskupice, wpisany do rejestru zabytków pod numerem Aa-3/92 z dnia 06.07.1992 r. przepisany do księgi C rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem rejestru 23/Wlkp/C z dnia 26.11.2007 r.
2. grodzisko z okresu średniowiecza w miejscowości Królików wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem rejestru 31/Wlkp/C z dnia 06.06.2011 r.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Grodziec znajdują się dwa stanowiska

archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Są to wymienione powyżej obiekty w Biskupicach i Królikowie.

Gródek w miejscowości Biskupice położony jest w dolinie Czarnej Strugi na wschód od wsi. Aktualnie posiada postać niskiego kolistego nasypu o średnicy około 30 m i wysokości około 1 m (według informacji mieszkańców nasyp został w XIX w. częściowo zniwelowany i służył jako „góra wiatrowa”). Otoczony jest płytkim rowem o szerokości około 2-3 m. Na stanowisku Muzeum Okręgowe w Koninie przeprowadziło w roku 1983 badania sondażowe. Ujawniły one na szczycie stożka zarys rowu fundamentowego czworobocznej budowli, najprawdopodobniej drewnianej o wymiarach 5 x 5 m. Niewielka ilość materiału zabytkowego - fragmenty kilku naczyń i 2 groty bełtów kuszy – wskazywałyby na bardzo krótki okres użytkowania gródka. Natomiast duża ilość spalenizny sugeruje, że gródek uległ spaleniowi. Chronologię gródka ustalono na podstawie materiału zabytkowego na XIII-XIV w.

Stanowisko w Królikowie, to grodzisko pierścieniowate o średnicy około 32 m i wysokości wałów do 5 m, otoczone fosą, o chronologii wczesnośredniowiecznej.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 r., Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak

i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r. ze zmianami) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Obszar gminy Grodziec został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 1989-2001. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych dotychczasowych założeniach obejmuje bowiem 2 etapy badawcze: 1.kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Grodziec zewidencjonowano 289 stanowisk archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne	Grodziska	Cmentarzyska		Osady	Inne	Ogółem
		płaskie	kurhanowe			
Ilość stanowisk ogółem	2	2	0	285	0	289
Wpisanych do rejestru	2	0	0	0	0	2

TAB. 1. Zestawienie dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy Grodziec przedstawiono za „Raportem o stanie zabytków w Gminie Grodziec” z 2004 r. oprac. przez WUOZ w Poznaniu Delegatura w Koninie

Obszar gminy Grodziec, według podziału J. Kondrackiego, leży w obrębie podprowincji Nizin Środkowopolskich w skład której wchodzi makroregion Nizina Południowo – Wielkopolska z mezoregionem – Równina Rychwalska.

Gmina Grodziec leży w obrębie dwóch regionów

geomorfologicznych: Wysoczyzny Tureckiej i Kotliny Pyzderskiej. Powierzchnia terenu jest dość urozmaicona, szczególnie poprzez duży kompleks lasów, malowniczą dolinę rzeki Czarnej Strugi oraz urozmaicone ukształtowanie terenu (wydmy o wysokości względnej do 20 m - w okolicach wsi Piskory). Teren Równiny Rychwalskiej przecięty jest przez rozległą dolinę rzeki Czarna Struga (Bawół). Jest to płaskodenna dolina o szerokości kilkuset metrów i mało wyraźnych granicach, obszerny teren podmokłych rozlewisk przyjmujący szereg dopływów. Spadki nie przekraczają 2 metrów. Od północy do kompleksu lasów przylega Kotlina Pyzderska stanowiąca wielką depresję z licznymi podmokłymi rozlewiskami. W południowo – zachodniej części terenu dzięki istnieniu wysokich wałów wydmywych występują niewielkie podłużne wypukłości.

Utworami powierzchniowymi w rejonie gminy Grodziec są przede wszystkim niewielkie płyty osadów wodnolodowcowych, występujące między Grodźcem a Królikowem, reprezentowane przez piaski i piaski ze żwirem. Osady pochodzenia eolicznego reprezentowane są przez najmłodsze formy badanego obszaru - wydmy. Budują je piaski bardzo drobnoziarniste i drobnoziarniste, często zapylone, warstwowane poziomo i dobrze wysortowane. Występują one na obszarze całej gminy, ze szczególnym nasileniem w części południowej i zachodniej. Osady organiczne reprezentowane są przez torfy i gytie. Występują one w północnej, środkowo-wschodniej i południowo-zachodniej części gminy. Torfy reprezentowane są przez torfy turzycowe, olchowe, turzycowo-trzcinowe, turzycowo-mszyste oraz torfy opałowe. Miąższość torfów waha się od 0,5 m do 2,0 m. W dolinach Czarnej Strugi i Strugi oraz innych drobnych cieków występują utwory holoceniowe, reprezentowane głównie przez piaski rzeczne.

Główną osią hydrograficzną omawianego obszaru jest Warta, która płynie dnem Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej ze wschodu na zachód w północnej części gminy (na odcinku 7 km). Do bezpośredniej zlewni Warty należy cały system drobnych cieków. Jedynie skrajnie wschodnie i zachodnie części gminy odwadniane są za pośrednictwem dwóch większych dopływów Warty – Powy i Czarnej Strugi.

Początki kształtowania się osadnictwa grup ludzkich na terenie

gminy sięgają środkowej epoki kamienia – mezolitu. Na ten okres datuje się bowiem ślady obozowisk mezolitycznych, które rozpoznajemy po mikrolitycznych wyrobach krzemiennych.

Bardziej ustabilizowane osadnictwo na terenie dzisiejszej gminy Grodziec widoczne jest w młodszej epoce kamienia - neolicie. Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp.

Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na terenie gminy Grodziec wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Ówczesna ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmywnych wzniesień. Charakterystyczną cechą ludności tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami. Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca.

Mniej liczne są natomiast ślady obecności na naszych terenach ludności kultury amfor kulistych rozwijającej się prawie równolegle z kulturą pucharów lejkowatych.

Z końca epoki neolitu znamy zaledwie kilka punktów osadniczych na omawianym terenie. Są to ślady bytności przedstawicieli kultur: ceramiki grzebykowo-dołkowej i ceramiki sznurowej.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Wczesna epoka brązu jest na terenie gminy słabo reprezentowana. Znamy tylko kilka stanowisk z tego okresu w okolicach Grodźca. Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo

z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. W tym okresie odnotowujemy dalszy rozwój kultury łużyckiej.

Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie gminy jest bogato reprezentowane (m. in. w okolicach miejscowości Biała, Junno, Królików, Wielołęka).

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytnim wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednolicenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze gminy notujemy kilkadziesiąt stanowisk osadniczych kultury przeworskiej (między innymi w miejscowościach Biała, Junno, Królików, Wielołęka). Powiązane z tymi stanowiskami cmentarzysko zostało zewidencjonowane w okolicach miejscowości Królików.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich. Dotychczas nie udało się stwierdzić ciągłości osadnictwa w okolicach gminy Grodziec.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne jest faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego. Także na obszarze dzisiejszej gminy Grodziec osadnictwo rozwijało się również we wczesnym i późnym średniowieczu. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytnie występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Szczególnie bujny rozwój osadnictwa i powstawania wsi nastąpił od XV – XVI w.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych

Biskupice – zespół dworsko-folwarczny.

Dwór zbudowany ok. 1820 r., rozbudowany o skrzydło zachodnie w k. XIX w. Budynek murowany, wzniesiony na rzucie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny. Część starsza nakryta dachem dwuspadowym z naczółkiem od strony wschodniej. Dach kryty dachówką. Część dobudowana z dachem dwuspadowym pokrytym blachą. Otwory okienne dekorowane naczółkami na konsolkach z girlandami. W zwieńczeniu elewacji profilowany gzyms i fryz arkadowy.

Budynek kilkakrotnie remontowany i modernizowany w latach 70 i 80 XX w. (remont więźby, uszczelnienie pokrycia, sanitariaty, c.o., częściowa wymiana stolarki okiennej). W 2010 r. odnowiono elewację frontową (północną) i szczytowe (wschodnią i zachodnią). W złym stanie jest ściana północna i taras, które wymagają pilnie przeprowadzenia prac remontowych. W dalszej kolejności należy wymienić zużyte, ceramiczne pokrycie dachu.

Założenie parkowe zachowane w pierwotnych granicach, choć duże zmiany zaszły w rozmieszczeniu i składzie gatunkowym drzewostanu. Całkowicie zatarta pierwotna kompozycja, nieczytelny układ komunikacyjny. W części południowej, gdzie utworzono boisko, drzewostan został znacznie zubożony. Bardzo zaniedbana jest część północna, gdzie nastąpił nadmierny, nie kontrolowany rozrost samosiewów i dziczyałych krzewów. Na bieżąco usuwane są drzewa obumarłe i zagrażające bezpieczeństwu.

Oficyna nie użytkowana od 1980 r., obecnie w stanie ruiny; brak dachu, stropów, ścian wewnętrznych, stolarki okiennej i drzwiowej. Szczałkowo zachowane mury obwodowe. Wnętrze i otoczenie zarośnięte samosiewkami drzew i krzewów. Obiekt przeznaczony jest do wykreślenia z rejestru zabytków.

Zespół dworski jest własnością Gminy Grodziec, użytkowany przez Szkołę Podstawową.

W złym stanie zachowana jest gorzelnia. Część środkowa i komin zostały rozebrane na pocz. I. 70 XX w. W połowie I. 70 XX w. uległa zawaleniu część północna. Pozostałości gorzelni (część wschodnia), zaadaptowane w 1980 r. na mieszkanie, utrzymane w stanie dostatecznym. Własność prywatna.

Grodziec – zespół kościoła par. p.w. św. Wojciecha.

Kościół wzniesiony w latach 1863-1900, na miejscu istniejącego wcześniej drewnianego z 1746 r., w stylu neogotyckim. Murowany z cegły (mury zewnętrzne nie tynkowane), na cokole z kamienia polnego, na planie prostokąta, z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. W części wschodniej, od północy i południa do nawy przylegają kaplice tworzące transept, z trójbocznym zamknięciem ścian. Po bokach

prezbiterium symetryczne zakrystie. Od zachodu czterokondygnacyjna wieża. Bryła oszkarpowana. Otwory okienne w polach ograniczonych szkarpami zamknięte ostrołukowo. Elewacje zwieńczone fryzem arkadkowym. Dachy kryte dachówką. Wnętrze jednonawowe, dwuprzęsłowe, nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym, polichromowane w 1928 r.

Obiekt remontowany w 1994 r., zachowany w dobrym stanie. W roku 2010 założono nową posadzkę w prezbiterium, w 2012 r. w nawie. Ze względu na słabą jakość dachówki założonej na kościele ok. 20 lat temu, planowana jest wymiana pokrycia, na którą Parafia uzyskała już pozwolenie konserwatorskie. Zakończenie prac planowane jest na 2016 r.

Plebania zbudowana na przełomie XIX i XX w. Budynek murowany z cegły, zewnątrz nie tynkowany, wzniesiony na planie prostokąta z werandą od strony południowej. Układ pomieszczeń dwutraktowy, amfiladowy. Jednokondygnacyjny, podpiwniczony w części zachodniej, nakryty dachem dwuspadowym. Ceglany detal architektoniczny w postaci naczółków, ozdobnych lizen, profilowanych gzymsów, girland. Stan zachowania dobry. W 2009 r. wymieniono pokrycie dachu z blachy na dachówkę karpiówkę.

Grodziec – zespół pałacowy.

Pałac, tzw. „stary” zbudowany w 1639 r. Pozostałością z tego okresu są piwnice nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym. W roku 1785 obiekt gruntownie przebudowany, w 1800 r. dostawiono okazały portyk. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta z trzema symetrycznymi ryzalitami od wschodu, między którymi płaskie tarasy. Budynek jednokondygnacyjny, na wysokim cokole, podpiwniczony, z użytkowym poddaszem, nakryty czterospadowym dachem pokrytym blachą. Od strony zachodniej wysoki portyk kolumnowy założony na podjeździe, z sześcioma kolumnami, poprzedzony w przyziemiu wejściem do piwnic. Toskańskie kapitele kolumn dźwigają belkowanie z trójkątnym frontonem. Otwory okienne zamknięte odcinkowo, zdobione falistymi naczółkami. Elewacje zwieńczone profilowanym gzymsem.

W okresie powojennym w budynku mieściła się Szkoła Podstawowa. Obecnie nieużytkowany, zabezpieczony przed dostępem

osób postronnych. Wymaga przeprowadzenia remontu (ściany miejscami zawilgocone, mineralizowane, odparzone tynki). W 2011 r. oczyszczono i naprawiono rynny, udrożniono odprowadzenie wód opadowych od fundamentów pałacu w kierunku stawów.

Pałac, tzw. „nowy” (oficyna) zbudowany ok. 1800 r. Budynek murowany, na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, w całości podpiwniczony. Dach czterospadowy kryty dachówką karpiówką. Wejścia do budynku od południa, wschodu i zachodu zaakcentowane kolumnowymi portykami. Elewacje boniowane, dzielone profilowanym gzymsem, zwieńczone podokapowym gzymsem kostkowym.

W okresie powojennym użytkowany jako budynek szkolny, od 2002 roku nieużytkowany, poza jednym mieszkaniem w zachodniej części parteru. Obiekt wymaga remontu. W najgorszym stanie jest dach (ugięcia, nieszczelności, zniszczone pokrycie), naprawiany ostatnio w 2006 r.

Rozległy park o powierzchni ok. 16 ha, założony w stylu krajobrazowym z elementami regularnymi w postaci alei i szpalerów, w chwili obecnej zaniedbany. Na całym obszarze liczny samosiew, unieczystniający pierwotną kompozycję. Część drzewostanu obumarła i zniszczona wskutek silnych wiatrów. Drzewostan zróżnicowany gatunkowo i wiekowo (jesion, lipa, klon, kasztanowiec, pomnikowe dęby i aleja grabowa). Dość dobrze zachowany układ komunikacyjny i wodny.

Cały zespół pałacowy jest własnością Gminy Grodziec, która podjęła decyzję o jego sprzedaży. Procedura związana ze zbyciem obiektu została wstrzymana ze względu na toczące się postępowanie o zwrot majątku na rzecz spadkobierców.

Królików – kościół par. p.w. św. Michała Archaniola.

Wzniesiony w XV w., którego pozostałością są mury prezbiterium i część nawy. W XVIII w. popadł w ruinę. Odbudowany w latach 1763-1804. Rozbudowano wówczas nawę z chórem muzycznym, powiększono zakrystię, dano nowe sklepienia i polichromię. W roku 1840 dobudowano kaplicę południową, w 1863 kaplicę północną i przedsionek.

Kościół murowany, orientowany, jednonawowy z prostokątną nawą nakrytą sklepieniem kolebkowym z lunetami, z nieco węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Bryła jednokondygnacyjna, w nawie

kryta dachem dwuspadowym, kaplice nakryte dachami trójspadowymi. Dachy pokryte blachą miedzianą. W kalenicy, na granicy nawy i prezbiterium wieżyczka z sygnaturką. Bryła główna oszkarpowana, w polach między szkarpami otwory okienne zamknięte półkoliście. Elewacje kaplic w narożach ujęte zdwojonymi pilastrami.

Remont obiektu przeprowadzono w latach 1996-2000 (remont dachu, założenie nowych tynków zewnętrznych, malowanie, wymiana stolarki, odwodnienie murów). Stan zachowania bardzo dobry.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Grodziec to obiekty stanowiące wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. św. Michała Archaniola w Królikowie. Wszystkie obiekty po konserwacji, zachowane w bardzo dobrym stanie.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać

dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasnic i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrażają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również

okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych. Na prace archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - kierownika Delegatury w Koninie przed otrzymaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Natomiast stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

1. gródek stożkowaty w miejscowości Biskupice,
2. grodzisko z okresu średniowiecza w miejscowości Królików,

objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. nr 162, poz. 1568). Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionych stanowisk. Ponadto prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z WWKZ w Poznaniu – kierownikiem Delegatury w Koninie.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) archeologicznych

Gmina Grodziec jest gminą rolniczą, z wynikającymi z tego typowymi dla rolnictwa zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych.

Wszelkie prace ziemne prowadzą do zniszczenia dziedzictwa archeologicznego. Ramowe założenia dla inwestycji planowanych na terenie miasta i gminy Grodziec znajdziemy w Strategii zrównoważonego rozwoju Gminy Grodziec z roku 2000 oraz w Aktualizacji planu odnowy miejscowości Grodziec na lata 2012-2019. Dokumenty te opisują cele i zadania gminy z podaniem przybliżonych dat realizacji:

- do końca roku 2017 planowane jest wybudowanie oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją w miejscowości Grodziec,
- w gminie Grodziec brak jest sieci gazowej. W przyszłości planuje się wykonanie odejścia nitki gazociągu Konin -Rychwał na teren gminy w celu zaopatrzenia w gaz takich miejscowości jak: Grodziec, Janów, Królików, Łagiewniki, Biała i Biskupice. W pierwszej kolejności przewiduje się gazyfikację większych miejscowości,
- do końca roku 2019 planowana jest budowa zbiornika małej retencji na Czarnej Strudze
- budowa i modernizacja dróg, chodników, ścieżek rowerowych i parkingów oraz budowa oświetlenia w miejscowości Grodziec do końca 2019 r.,
- modernizacja targowiska w miejscowości Grodziec w latach 2015-2018.

Ponadto potencjalne zagrożenia dla stanowisk stwarza eksploatacja złóż naturalnych. Na terenie gminy występują następujące surowce:

1. Złoże torfu – „Ciświca Stara”. Znajduje się ono w rejonie miejscowości Łagiewniki, Ciświca Stara oraz w dolinie rzeki Czarna Struga. Są to torfy: turzycowe, olchowe, turzycowo-trzcinowe, turzycowo-mszyste oraz opałowe. Ich miąższość waha się od 0,5 do 2,0 m. Z torfami współwystępuje gytia. Udokumentowane złoża torfów nie są eksploatowane.
2. Kruszywo naturalne występujące na terenie gminy jest najczęściej pochodzenia wydmowego i w związku z tym jest bardzo drobne. Piaski te występują w okolicach miejscowości Biała oraz na wschód od miejscowości Królików. Złoża kruszywa nie wykazują większego rozprzestrzenienia, a ich miąższości są niewielkie. Są to obszary perspektywiczne.
3. Węgiel brunatny występuje w postaci złoża „PIASKI”, które zalega częściowo zalega na terenie gminy Grodziec.

Szczególnym rodzajem zagrożenia dla grodzisk oraz cmentarzysk rejestrowanych na terenie gminy są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metali.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień

kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego konserwatora Zabytków - kierownika Delegatury w Koninie.

b) nieruchomości

Gmina Grodziec nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomości. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli,

szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy tradycyjne budownictwo wiejskie występuje już sporadycznie, m.in. we wsiach Nowe Grądy, Stare Grądy, Stary Borowiec i Królików. Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu obiektów (likwidacja dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych bądź ich zamurowywanie, rozbudowy), zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy.

Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych.

c) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych, są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2.Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ”

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grodziec zostało przyjęte Uchwałą nr 6/32/2007 Rady Gminy Grodziec z dnia 13 czerwca 2007r.

W części I *Studium* przedstawiono charakterystykę dziedzictwa kulturowego, z uwzględnieniem zabytków nieruchomych oraz zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. Część II zawiera zasady ochrony dziedzictwa kulturowego (rozdział 3.6.):

założenia sakralne i rezydencjonalne

Grodziec, Królików i rezydencjonalne (Biskupice, Grodziec) podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu - 50-100 m wokół granic, zależnie od możliwości. Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a/ historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
- b/ zachowanie zabytkowej zabudowy,
- c/ zachowanie zabytkowej zieleni,
- d/ podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie: lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- e/ użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu

archeologia

Obszar gminy Grodziec został rozpoznany archeologicznie. Na jej terenie znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia – z mezolitu

i neolitu, rozwój następuje w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza, w czasach kultury przeworskiej i kultury łużyckiej. Intensywne osadnictwo ma miejsce też we wczesnym średniowieczu. Stanowiska archeologiczne grupują się w kilku partiach omawianego obszaru - okolice Janowa, Łagiewnik, Grodzca i pomiędzy Junnem a Borowcem Starym. Znaczące skupiska stanowisk archeologicznych występują wzdłuż Czarnej Strugi - okolice miejscowości Biskupice, Biała, Królików oraz Wiatraki. Na uwagę zasługuje także skupisko nowożytnych hut szkła w pobliżu Huty Starej. Na terenie gminy znajdują się dwa cenne grodziska średniowieczne - wpisane do rejestru zabytków pod nr Aa-3/92 Biskupice z dnia 6.07.1962 r. oraz Królików wpisany w 1988 r. Oba podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U nr 162, poz. 1568. W związku z powyższym umieszczono zapis zakazujący prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie w/w grodzisk. Zasięg stanowisk archeologicznych wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych nie musi odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Stąd w przypadku koncentracji stanowisk archeologicznych operuje się pojęciem strefy intensywnego występowania stanowisk archeologicznych.

Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z art. 6 ust.1, pkt.3, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U nr 162, poz. 1568. Stanowiska archeologiczne ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac ziemnych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków-Delegatura w Koninie przed

uzyskaniem pozwolenia na budowę.

cmentarze

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz jego najbliższym otoczeniu. Dla cmentarzy czynnych (Grodziec, Królików) szerokość zewnętrznej strefy ochronnej równa jest szerokości strefy ochrony sanitarnej. Dla nieczynnych cmentarzy ewangelickich postuluję przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 10 m wokół granic.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- a/ historycznej parcelacji,
- b/ historycznego rozplanowania,
- c/ zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d/ zabytkowej zieleni.

Postuluje się wyłączenie spod zabudowy zewnętrznych stref ochronnych cmentarzy.

obiekty budowlane

Mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki. Ochrona obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem. Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- a/ pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków,
- b/ opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie - w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Grodziec nie posiada uchwalonych miejscowych planów

zagospodarowania przestrzennego.

Inwestycje na terenie gminy wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Decyzje te każdorazowo uzgadniane są z urzędem konserwatorskim.

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Zachodnia część gminy znajduje się w obrębie *Pyzdrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* utworzonego Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29 stycznia 1986 r. Obszar ten ma zabezpieczać poprawne funkcjonowanie krajowych powiązań ekologicznych oraz konserwować miejsca liczego występowania gatunków roślin i zwierząt chronionych lub zagrożonych wyginięciem, głównie na otwartych obszarach wodnych i błotnych. Bardzo ważnym czynnikiem przyrodniczym są również lasy.

Na terenie gminy Grodziec indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Grodziec, w parku zabytkowym - dąb szypułkowy o obwodach pierśnicy 450 - 650 cm i wysokości 28 - 30 m - 9 sztuk,
- Grodziec, w parku zabytkowym - aleja grabowa długości 100 m, wysokość drzew około 24 m,
- Królików - cmentarz przykościelny - głaz narzutowy gnejs biotytowy o obwodzie 380 cm, wys. 130 cm,
- Królików - cmentarz przykościelny - lipa drobnolistna - obwód pierśnicy

400 cm i wysokość 20 m,

- Grodziec - przy zabudowaniach dawnego folwarku - dąb szypułkowy o obwodzie pierśnicy 430 cm i wysokości 20 m,

- Łagiewniki - leśniczówka - gład narzutowy długości 200 cm, szerokości 150 cm, obwód 8,4 m i wysokości 1 m,

- Stary Borowiec - Leśnictwo Borowiec - dąb bezszypułkowy obwód pierśnicy 450 cm i wysokości 25 m.

Na terenie gminy, prawną ochroną na mocy Rozporządzenia Nr 26 Wojewody Konińskiego z dnia 30 października 1997 r. objęto również użytki ekologiczne. Są to głównie śródleśne bagna, torfowiska i łąki.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Grodziec wykonano w 2009 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany został Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona podlegała okresowej aktualizacji polegającej na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących, gruntownie przebudowanych, które utraciły cechy zabytkowe, uzupełnieniu o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony, w porozumieniu z konserwatorem zabytków.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, do końca 2014 r. zostanie opracowana gminna ewidencja zabytków archeologicznych dla gminy Grodziec, obejmująca karty stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie.

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Koninie.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych, wykazu stanowisk archeologicznych (bez podania dokładnej lokalizacji) oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Grodziec” na stronie internetowej Urzędu Gminy w Grodźcu,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków; zasady i tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy określone zostały w Uchwale Rady Gminy Nr VII/37/2007 z dnia 28.06.2007 r.,
- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Z obiektów wpisanych do rejestru zabytków, własnością Gminy jest zespół pałacowo-parkowy w Grodźcu oraz zespół dworsko-parkowy w Biskupicach, będący siedzibą szkoły podstawowej.

Zespół pałacowy w Grodźcu przeznaczony został do sprzedaży. Do czasu rozstrzygnięcia toczącego się postępowania o zwrot majątku na rzecz spadkobierców, prowadzone będą podstawowe prace zabezpieczające, aby nie dopuścić do pogorszenia stanu technicznego obiektów.

Prac remontowych i rewaloryzacyjnych wymaga zespół dworski w Biskupicach. W 2014 r. rozpoczną się prace związane z remontem

północnej ściany budynku oraz tarasu. Do 2016 r. wymienione zostanie zużyte pokrycie dachu.

Park poddany zostanie rewaloryzacji. W koncepcji przewidziano przeznaczenie parku jako obiektu otwartego, służącego również mieszkańcom, wzbogaconego o funkcje rekreacyjno-dydaktyczne.

W 2014 r. wykonana zostanie dokumentacja zawierająca inwentaryzację dendrologiczną ze wskazaniem dot. zabiegów pielęgnacyjnych zieleni parkowej oraz projekt zagospodarowania terenu.

W oparciu o wcześniej sporządzoną dokumentację, począwszy od 2015 r. planowane są sukcesywne działania związane z rewaloryzacją, które obejmą m.in. porządkowanie zieleni, prace pielęgnacyjne i sanitarne drzewostanu, budowę ciągów komunikacyjnych i spacerowych, wzbogacenie gatunkowe drzewostanu parkowego nowymi nasadzeniami drzew i krzewów ozdobnych, wyposażenie obiektu w typowe elementy niezbędne do jego właściwego funkcjonowania tj. oświetlenie, ławki i kosze na odpadki, urządzenia zabawowe i dydaktyczne dla dzieci i młodzieży.

Oficyna w stanie ruiny. W 2014 r. złożony zostanie wniosek do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wykreślenie obiektu z rejestru zabytków.

Pozostałe obiekty nie są własnością samorządu, w związku z tym Gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:

- prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
- popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Grodziec wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
1. utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Grodźcu zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940), zmienione Rozporządzeniem MKiDN z 1 lipca 2013 r. (Dz. U. z dn. 5.07.2013 r., poz. 784).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

3. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego,

Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki, inwestycje w dziedzinie kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 2) Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2009-2014. Pomoc finansowa udzielana jest w 8 obszarach priorytetowych, w tym „Ochrona dziedzictwa kulturowego”.
- 3) Fundacji Bankowej im. L. Kronenberga, która wspiera działania w zakresie rozwoju lokalnego i edukacji, m.in. dziedzictwa kulturowego i tradycji.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.